

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(професор із науково-педагогічної роботи)



М. В. Афанасьєв
М. В. Афанасьєв

Економічна теорія

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	Усі
Спеціальність	Усі
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Усі

Вид дисципліни	базова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри економічної теорії
та економічної політики

М. А. Мащенко

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 02.09.2019 р.

Розробники:

Українська Л. О., д.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії та економічної політики;

Мащенко М. А., к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики;

Кліменко О. М., к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики;

Лісна І. В. к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Економічний розвиток сучасного суспільства стає вагомою причиною виникнення низки різноманітних проблем щодо функціонування економічних явищ та процесів, які відбуваються у ньому. Визначенню завдань економічної політики держави, формуванню основних пріоритетів та напрямів розвитку всіх галузей економіки сприяє глибоке вивчення та розуміння об'єктивних економічних законів, принципів управління виробництвом і методів господарювання.

Теоретичне осмислення глобалізаційних процесів сучасного світу можливе лише за умови пізнання фундаментальних засад функціонування й розвитку національних господарств, їх взаємозв'язків та тенденцій розвитку загального цивілізаційного процесу.

Навчальна дисципліна "Економічна теорія" є базовою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеню "бакалавр" усіх напрямів підготовки для всіх форм навчання.

Мета навчальної дисципліни: формування системи теоретичних знань щодо понятійно-категоріального апарату економічної теорії; ґрунтовне оволодіння сутністю економічних явищ і процесів; забезпечення базової фундаментальної теоретичної підготовки, необхідної для подальшого вивчення циклу економічних дисциплін; глибоке розуміння законів і основних тенденцій економічного розвитку суспільства.

Курс	1	
Семестр	1	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	семінарські, практичні	32
	лабораторні	-
Самостійна робота		86
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Основи економіки (шкільна програма)	Мікроекономіка
	Макроекономіка
	Економіка підприємства
	Фінанси
	Міжнародні економічні відносини
	Соціальна економіка

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність аналізувати основні економічні категорії та закони	Здатність визначати методи, функції й значення політичної економії як фундаментальної науки
	Здатність визначати характеристику різних типів економічних систем
	Здатність розв'язувати задачі щодо розрахунку необхідної кількості грошей в обігу
	Здатність визначати основні форми та системи заробітної плати, сутність капіталу, витрат виробництва та прибутку
Здатність до розробки ефективних рішень щодо підвищення ефективності виробництва	Здатність визначати умови існування капіталу, розв'язувати завдання щодо витрат виробництва
	Здатність класифікувати моделі ринків, визначати види конкуренції та принципи ціноутворення
	Здатність визначати принципи формування доходів домогосподарств, їх відмінностей від підприємств
	Здатність визначати основні функції підприємств, визначати їх валовий дохід та прибуток
Здатність до обґрунтування прийнятих економічних рішень	Здатність використовувати знання форм прибутку, проценту та ренти при вирішенні практичних завдань
	Здатність використовувати знання форм прибутку, проценту та ренти при вирішенні практичних завдань
	Здатність визначати фактори економічного зростання й циклічності, рівні зайнятості й безробіття
	Здатність характеризувати економічні функції держави
	Здатність визначати суть і структуру світового господарства

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання сучасної економіки

Тема 1. Введення в економічну теорію

1.1. *Розвиток економічної думки.* Поняття економіки. Визначення економічної теорії. Основні етапи розвитку економічної науки. Концепції різних шкіл економічної думки (меркантилістів, фізіократів, представників класичної школи політичної економії та ін.).

1.2. *Предмет та функції економічної теорії.* Сучасне визначення економічної теорії як науки. Еволюція терміну «економічна теорія». Місце економічної теорії у системі економічних навчальних дисциплін Пізнавальна, практична, методологічна,

прогностична, виховна функції економічної теорії. Буденне і наукове економічне мислення. .

1.3. *Методи пізнання економічної теорії.* Загальні та специфічні конкретні методи наукового пізнання та їх використання. Економічні категорії. Економічні закони: сутність, об'єктивний характер, механізми дії і використання. Позитивна і нормативна економічна теорія. Економічна теорія і економічна політика.

Практичне заняття. Семінар-дискусія за темою «Сучасні наукові школи та течії: прикладний аспект». Ділова гра «Побудова сутнісно - логічної схеми дерево еволюції економіки».

Тема 2. Економічна система та основи її розвитку

2.1. *Економічні потреби та інтереси. Виробничі можливості суспільства.* Обмеженість ресурсів та безмежність потреб. Економічні потреби, їх сутність та класифікація. Закон зростання потреб. Економічні інтереси, їх види. Діалектика взаємозв'язку інтересів і потреб. Проблема вибору та мета економічної діяльності. Виробнича функція. Крива виробничих можливостей. Закон зростання альтернативних витрат. Економічні інтереси як сутнісна характеристика рушійних сил формування та розвитку економічних суб'єктів.

2.2. *Економічна система: сутність, структура та основні типи економічних систем.* Визначення економічної системи. Структура економічної системи. Класифікація економічних систем за різними ознаками. Причини існування різних типів економічних систем. Основні риси традиційної економіки. Адміністративно-командна економіка, її переваги та недоліки. Ринкова економіка: основні характеристики та переваги. Основні характеристики змішаної економіки. Перехідна економіка. Державно монополістичний капіталізм.

2.3. *Власність в системі суспільного виробництва.* Власність як основа будь-якої економічної системи. Економічний та юридичний зміст власності. Концепції про власність. Суб'єкти та об'єкти власності. Типи і форми власності, їх реформування у процесі ринкових перетворень. Роздержавлення і приватизація

Практичне заняття. Вирішення практичних завдань за побудовою виробничої функції та кривої виробничих можливостей. Тренінгові вправи за темою.

Тема 3. Організація виробництва

3.1. *Основні форми суспільного господарства.* Еволюція суспільного господарства. Сутність та основні риси натурального господарства. Товарне господарство. Умови виникнення товарного виробництва. Товар і його властивості. Капіталістична еволюція дрібнотоварного виробництва.

3.2. *Вартість товару.* Закон вартості. Функції закону вартості.

3.3. *Гроші, їх походження та сутність.* Виникнення та сутність грошей. Функції грошей. Закон грошового обігу. Види грошей. Сучасна грошова система. Інфляція.

Практичне заняття. Ділова гра «Еволюція суспільного господарства». Тренінгові вправи за темою.

Тема 4. Виробництво та його ефективність.

4.1. Структура та сутність суспільного виробництва. Суспільне виробництво як вирішальна сфера життєдіяльності людини. Основні елементи процесу виробництва. Структура виробництва. Продуктивні сили і виробничі відносини. Матеріальне та нематеріальне виробництво.

4.2. Фактори виробництва. Праця, капітал, земля, підприємницькі здібності. Зміст і характер праці. Технології, інформація, наука. Цифрова економіка і зміна вимог до робочої сили. Екологічний фактор виробництва. Виробнича функція. Економічне зростання.

4.3. Економічна ефективність суспільного виробництва. Економічна і соціальна ефективність виробництва. Показники економічної ефективності. Продуктивність праці. Фондовіддача та фондомісткість. Матеріаловіддача та матеріаломісткість. Капіталомісткість продукції. Трудомісткість. Узагальнений показник продуктивності виробництва. Показники соціальної ефективності виробництва.

4.4. Інвайронментальна економіка. Раціональне природокористування. Нова ідеологія природокористування. Стратегії екологічного відродження країни та її регіонів.

Практичне заняття. Семінар-дискусія «Платне природокористування». Тренінгові вправи за темою.

Тема 5. Ринок: сутність, функції. Механізм функціонування ринку.

5.1. Ринок: сутність, види, функції. Визначення ринку. Умови виникнення ринкового господарства. Роль і функції ринку. Характеристика системи ринків. Види ринків. Основні суб'єкти ринкової економіки. Інфраструктура ринку.

5.2. Основи теорії попиту та пропозиції. Попит. Закон попиту, його графічне відображення. Пропозиція. Закон пропозиції та його графічне відображення. Нецінові фактори попиту і пропозиції. Взаємодія попиту і пропозиції в умовах ринкової економіки. Ринкова рівновага. Ціна рівноваги. Еластичність попиту та пропозиції. Ціна товару і фактори, що на неї впливають. Конкуренція та її сутність. Внутрішньогалузева конкуренція і формування ринкової ціни товару. Міжгалузева конкуренція і переливання капіталу.

Практичне заняття. Кейс-стаді «Переливання капіталу». Тренінгові вправи за темою.

Змістовий модуль 2. Економічні основи господарювання

Тема 6. Домогосподарство в системі економічних відносин. Підприємство як товаровиробник.

6.1. Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин. Загальна характеристика домогосподарств. Двоїста роль домогосподарств в економіці на сучасному етапі розвитку. Домогосподарства як постачальники ресурсів. Доходи домогосподарства. Витрати домогосподарства. Розподіл доходів на особисте

споживання, податки і заощадження. Витрати на споживання. Місце домогосподарства в кругообігу продуктів, ресурсів і доходів.

6.2. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Капітал підприємства. Сутність та основні характеристики підприємства. Основні форми підприємств. Види та функції підприємств. Значення прибутку в розвитку підприємства. Кругообіг капіталу і його стадії. Оборот капіталу підприємства. Час обороту капіталу та показники обороту. Основний та оборотний капітал. Зношення основного капіталу. Амортизація.

6.3. Сутність підприємництва і умови його існування. Види та функції підприємництва. Підприємницький дохід. Валовий дохід та прибуток. Значення прибутку у розвитку підприємництва. Регулювання підприємницької діяльності. Роль підприємства і підприємництва в ринковій економіці.

Практичне заняття. Ділова гра «Розподіл доходу домогосподарства». Тренінгові вправи за темою.

Тема 7. Конкуренція і монополія

7.1. Конкуренція та її сутність. Ринкова конкуренція. Функції та форми конкуренції. Конкуренція і монополія. Конкуренція і моделі ринків. Особливості ціноутворення на різних ринках. Особливості ринкових відносин в Україні.

7.2. Моделі ринків. Класифікація ринкових структур. Характеристика ринку досконалої конкуренції. Сутність конкуренції та її основні функції в ринковій економіці. Ринок недосконалої конкуренції: монополістична конкуренція, монополія, олігополія. Особливості ціноутворення на різних ринках.

Практичне заняття. Семінар-дискусія «Державні монополії в Україні». Тренінгові вправи за темою.

Тема 8. Економічне зростання. Макроекономічна нестабільність.

8.1. Показники розвитку економіки. Валовий внутрішній продукт, чистий національний продукт і національний дохід. Національне багатство і його структура. Відтворення та процес нагромадження. Тіньовий сектор в економічному відтворенні.

8.2. Економічне зростання і економічний розвиток. Види та типи економічного зростання, його показники. Динаміка економічного зростання та його фактори. Сталий економічний розвиток. Роль інвестицій в економічному зростанні.

8.3. Циклічний розвиток економіки. Причини циклічного розвитку економіки. Теорії циклічного розвитку економіки. Фази економічного циклу. Економічні кризи, їх причини та наслідки. Особливості сучасних економічних циклів. Державне антициклічне регулювання економіки.

8.4. Зайнятість та безробіття. Зайнятість: сутність і форми. Зайнятість та відтворення сукупної робочої сили. Безробіття: сутність, види та економічно-соціальні наслідки. Причини безробіття. Особливості сучасного безробіття. Державне регулювання зайнятості.

Практичне заняття. Кейс-стаді «Кризи». Тренінгові вправи за темою.

Тема 9. Господарський механізм та основні напрями регулювання економіки

9.1. Господарський механізм, його сутність та елементи. Господарський механізм: система управління економікою. Основні елементи господарського механізму. Планування та програмування. Економічні функції держави. Концепції державного регулювання. Сутність, цілі, важелі (інструментарій) та основні напрями регулювання економіки.

9.2. Фінансова система. Зміст, структура та функції фінансів. Роль фінансів у господарському механізмі. Державний бюджет, бюджетний дефіцит, державний борг.

9.3. Податкова система та фіскальна політика. Функції податків. Фіскальні методи регулювання виробництва. Роль прискореної амортизації у вирішенні стратегічних завдань розвитку економіки.

9.4. Грошово-кредитна система. Ринок грошових ресурсів. Причини нестабільності грошової системи І УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ.. Заходи удосконалення механізму господарювання в Україні.

Практичне заняття. Ділова гра «Коло господарського механізму». Тренінгові вправи за темою.

Тема 10. Світове господарство. Економічні аспекти глобальних проблем

10.1. Світове господарство: сутність, основні риси, структура та етапи становлення. Сутність світового господарства. Міжнародний розподіл праці. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу.

10.2. Світогосподарські зв'язки та їх форми. Міжнародні ринки. Міжнародна торгівля. Платіжний баланс. Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і форми міжнародного руху капіталу. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Національна і міжнародна валютна система. Валютний курс, його види.

10.3. Основні глобальні проблеми сучасності. Глобалізація економіки. Сутність глобальних проблем. Формування глобальної економічної системи.

10.4. Проблеми інтеграції України у світове господарство. Вплив глобальних проблем на економічний розвиток України.

Практичне заняття. Дискусія «Проблеми глобалізації». Тренінгові вправи за темою.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських, практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5-ти практичних завдань (два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

(вказати засоби оцінювання згідно з технологічною картою)

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Семінарські заняття	Перевірка есе	Експрес-опитування	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Усього	
Змістовий модуль 1.	Тема 1	2 тиждень	-		2		0,5			2,5	
	Тема 2	3 тиждень	-	2			0,5	3		5,5	
	Тема 3	4 тиждень	-	4			1				5
		5 тиждень									
	Тема 4	6 тиждень	-	4			1	3			8
		7 тиждень									
	Тема 5	8 тиждень	-	4			1		5		10
9 тиждень											
Змістовий модуль 2.	Тема 6	10 тиждень	-	4			1	3		8	
		11 тиждень									
	Тема 7	12 тиждень	-	4			1				5
		13 тиждень									
	Тема 8	14 тиждень	-	4			1	3			8
		15 тиждень									
	Тема 9	16 тиждень	-	2			0,5		5	7.5	
Тема 10	17 тиждень	-	2			0,5			2,5		
Іспит			-							40	
Усього			-	28	2		8	12	10	100	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

1. Базилевич В. Д. Макроекономіка: практикум : навч. посібн. / В.Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик : за ред. В.Д. Базилевича. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Київ : Знання, 2010. – 550 с.
2. Дорнбуш Р. Макроэкономика / Р. Дорнбуш, С. Фишер. – М. : Научная книга, 2004. – 632 с.
3. История экономики и экономической мысли : учебн. пособ. Под ред. Филатова В.М. – Х. : ИД «ИНЖЕК», 2012.–328 с.
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег: / Дж. М. Кейнс ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1978 – 488 с.
5. Клименко Е. Н. Макроэкономика : учебное пособие для самостоятельного изучения дисциплины для иностранных студентов всех направлений подготовки / Е. Н. Клименко, О. Н. Крюкова, М. С. Бриль. – Харьков : Изд. ХНЕУ им. С. Кузнеця, 2015. – 220 с.
6. Макроэкономика : учебн. пособ. / Е. Н. Клименко, О. Н. Крюкова, М. А. Мащенко, А. А. і др. : –Х.: ИД «ИНЖЭК», 2011. – 200 с.
7. Макконнел К.Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. / К. Р. Макконнел, С. Л. Брю 16-е изд. – М. : Инфра-М, 2007. – 960 с.
8. Макроекономіка : навчальний посібн. / О. М. Кліменко, О. М. Крюкова, В. М. Філатов та ін. ; під заг. ред. О. М. Кліменко. –Харків : ВД «Инжэк», 2011. –250 с.
9. Мэнкью Н. Г. Принципы макроэкономики: підручник для вузів /Н. Г. Мэнкью 4-е изд. – СПб.: Изд. «Питер» , 2010. – 576 с.
10. Олійник О.В. Зовнішнє оцінювання (підготовка). Основи економіки : репетитор / О.В. Олійник.–Х.: Факт, 2008.–256 с.
11. Олійник О.В. Олімпіадні завдання з економіки : збірник / О.В. Олійник, І.Є. Тимченко.–Х.:Веста ; Вид. «Ранок», 2007.–400 с.
12. Jennissen, Roel Peter Wilhelmina Macro-economic determinants of international migration in Europe : Proefschr. / Door Roel Peter Wilhelmina Jennissen; Rijksuniv. Groningen Amsterdam : Dutch univ.press, Cop.2004

Інформаційні ресурси в Інтернеті

13. Сайт Держкомстат України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
14. Про Державний бюджет України на 2018 рік (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 5 – 6, ст. 60), [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>.